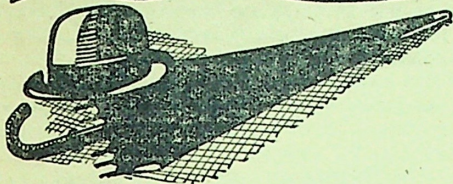

Масло на голові

Гумореска *)

Серединою вулиці маленького містечка йде пан староста. пан Атаназій Безушко. Низенький, грубенький; йде поволі, широко розкладаючи ноги, хитається як качка, при тому тяжко дихає. Надворі гарячо, липень.

— Тьфу! — і правою рукою обтирає пан староста піт з чола, а лівою здимає капелюх, щоб утерти голову, як у тій хвилині щось впало на лису голову пана старости і заляпало його цілого. Вхопив рукою і понюхав — масло.

— Що це? Хто це? — скрикнув у великому гніві.

— Це викинув хтось тарілку з маслом, масло впало вам на голову, пане старосто, а тарілка ось тут, в рів. І не розбилася! — пояснював продавець, що сидів перед крамницею.

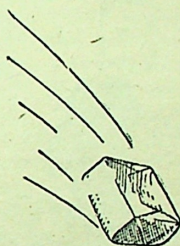
— З чийого вікна?

— Не знаю, не бачив...

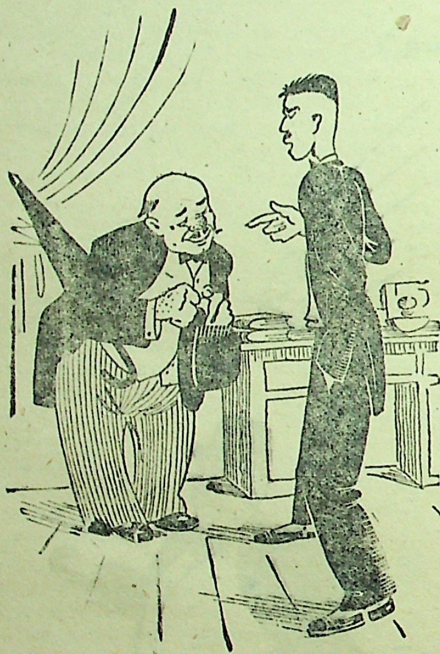
— Але ж тарілка впала на ваш бік, то ясно, що то викинув хтось з хати адвоката. Я йому дам! Я того не подарую! На гладкій дорозі мені, старості, масло на голову! Уб'ю, як пса, а того не подарую! — і вже йшов до дому, в якому на першому поверсі жив адвокат. Розхвильований пан староста підніс парасольку вгору, готову до удару. Він — староста, а цей адвокат — український емігрант, чужинець — прийшов до нас їсти наш хліб, і мені, місцевому, старості, масло на голову! Ні, того не подарую!

Пан староста перебіг вулицю і увійшов у двері дому адвоката, і — вже звільнив крок.

*) Дія цієї гуморески відбувається на Закарпатті за чеських часів.

Роздумував. Це, мабуть, адвокат посварився з жінкою і в злості викинув масло через вікно... Адвокат пристрасний, палкий, войовничий... Може ліпше з ним не починати? І пан староста знизив парасоло додолу. — Може й справді воно ліпше з таким не зачатися. Але ні! — думав вже в наступній хвилині. — Адаже ж люди бачили, бачив кунець, бачила кучища, а я, староста, впливова людина, репрезентую щось, а це емігрант, прийшов сюди з торбами, а тепер мені масло на голову! — І знову перейшов кілька ступнів на гору. Але на пересхіді знов завагався. — А може такі ліпше не починати собі з ним? Не дурно говорити, що мудрий дурному вступається!

Зупинився, вийняв хустинку, обтер лису голову, витер капелюх і вже думав біди не заціпати, як знов супротивна думка шепнула: — Люди бачили! Що подумают собі про мене, старосту?! Іду! Що буде, то буде, але я мушу його порядно вилаяти! Що ж то за порядок, щоб людям масло на голову, на гладкій дорозі! Це ганьба для цілого містечка! Це ж ганьба нам всім! — і знову кілька кроків вгору.

Двері від мешкання адвоката відкриті, адвокат розперся при столі й заїдав. Як пан

староста побачив адвоката, знову завагався. І хто-зна, чи не був би втік ще в останній хвилині, але адвокат вже його побачив.

— А, пан староста! Моє поважання! Низенький слуга! Чим можу служити? — питає адвокат старосту чемно, привітно, як кожного клієнта, що прийшов з якоюсь справою, з якої будуть гроші...

Адвокатова чемність роззброїла й зовсім оцесмілила старосту. Замість грізних, лайливих слів, яких ловну губу мав ще на долоні, промовив солодко та ласкаво:

— Пане меценасе! Я знаю, що ви добра, порядна й чесна людина і ви знаєте, що й я не жаден галабурдник, а теж добра, чесна людина.

— Чим можу служити? — перебив адвокат, якого нетерпеливив довгий вступ старости.

— В мене маленьке до вас, пане меценасе, діло, і я певний, що ми обидва, як добрі, порядні, чесні громадяни, в згоді й мирі ту справу скінчимо. Я йшов саме тепер дорогою і мені впало на голову масло з вашого дому.

— Це вам? — спитав адвокат. — Не пошкодило! Ви й так, пане старосто, маєте багато масла в голові. Ха-ха! Ха-ха! — сміявся адвокат. Було видно, що він відразу змінив тон своєї мови. Староста не приносив грошей, навпаки, доходив своїх прав... Чоло адвоката нахмарилося, а очі його заблищали, як у хижого звіря, що хоче кинутися на добычу. — Отже, чого хочете від мене? — спитав гостро, голосно.

— Це масло поплямло мені капелюх, одягу, руки, чоло... Йй Богу, що поплямло... мені тяжко іти так далі...

— Скидайте! — і, не чекаючи згоди старости, адвокат стягнув з нього сурдут. — Анно! — крикнув на слугу. — Принеси теплої води та мило, щоб пан староста обмився, а цей сурдут і капелюх візьми і попроси пашо, щоб вибрав плями. Описля виглядь, щоб був, як новий і зараз принеси. Моя жінка вмє чудово вибирати плями з матерій. Побачите свій сурдут, як новий.

— Так! — промовив протяжно пан староста. — Так... З речами був би вже порядок, так... так...

— Що більше вам треба, пане старосто?

— З речами вже порядок, але моя прикність, мій стид, мій гонор, люди бачили...

— Що?! — майже крикнув адвокат. — Ви маєте гонор?! Масло маєте на голові, а не гонор! Он що! А що до прикностей, то я маю прикності через вас, не ви через мене! Ось прийшов я змучений зі суду, кажу собі дати

Істи, а туд, в маслі з вашої кооперативи — муха. Мене це виводить з рівноваги. Належу до гнівів вибухальних, розгніваний, мушу чимнебудь кинути до землі, щоб розбілося на сто чортів, або сримну дверима, що аж увесь дім стрясеться, або по лиці вдарю, коли хто попадеться під руки, що аж зуби вибію, мій любий пане старосто! Коли тим способом владую свій гнів, хоч до рани мене прикладай! Отже й нині я розсердився в суді, а тут ще в масло муха влізла. Я спалахнув, вхопив тарілку з маслом і куди ж мав її жбурнути, як не просто у вікно, на вулицю?! Але скажіть ви мені, пане старосто, який чорт вас туди надіс?

— Я йшов серединою вулиці!

— І думаєте, що це вас оправдує? Не знаєте, що комунікаційні приписи виразно всім наказують ходити лівим боком дороги? А ви старий чоловік, ви пан староста нашого містечка — не знаєте того?! Не знаєте, що, коли б вас переїхало авто на середині дороги, то ваша родина не дістала б жадного відшкодування, бо серединою дороги не вільно ходити! На середині вулиці, чи дороги, ви загалом не маєте що робити!

— Пане меценасе...

— Вибачте, я не скінчив. І навіть масла не вільно жбурнути через вікно, бо такі, як ви, серединою ходять! То у вас називається порядок, безпека людського життя?! Такий добрий приклад даєте ви, пане старосто, іншим мешканцям містечка?!

— Пане меценасе, я вже сказав, що я спокійний, тихий чоловік, люблю згоду, мир. Кажіть, пощо ви це говорите? Коли б так ваше масло було поплямало тільки мою голову, я був би обтер її та пішов собі далі, але що мені й гавелюх грошки засмарувало, і на сурдут капнуло, я відважився зайти до вас. Але відстану речі вичищені, то історія й скінчена. Не лайте мене отже!

— Що? Історія скінчена?! — спитав адвокат. — Ні, вона ще далеко не скінчена! В суді я розівдивися нині через кого? Через вас! Через вас, пане старосто, і через інших таких самих, як ви!

— Через мене?! — спитав здивований пан староста і від зворушення аж встав з крісла, простягаючи руки до адвоката. — Я... я... я... тут вніс у чомусь? Я... я... я?

— Ви! Пригадайте собі тільки, як я провадив вашу справу проти Іваненка, я виграв її, але ви лишилися мені винні 3.500 корон. Пам'ятаєте, як ви мені не заплатили, я упоминав вас, пригадував, знов упоминав, вінці ми підписали умову, що звернете свій довг

виродовж п'яти місяців ратами по 700 корон. Пам'ятаєте те все?

Староста потакнув мовчки головою.

— А пам'ятаєте ви, що хоч ви зобов'язалися, то ви не заплатили мені ані сотика! Що ви собі думаєте?! Чи я краду гроші на гербові збори чи ваші судові папери? Чи я вкрав гроші, щоб тричі їздити до вищого суду у вашому ділі?! Га? А може мої висарі безплатно в мене працюють, а може я краду для них гроші?! Ні, я не краду грошей, а це ви мене обкрадаєте! І це вивело мене з рівноваги, що я, розгніваний, аж викинув масло через вікно.

— Пане меценасе, не гнівайтесь, та я заплачу свій довг, але тепер не маю, але заплачу, все заплачу, навіть відсотки порухаєте собі.

— Мені грошей треба, не обіцянок ваших дурних! Грішми платив я і плачу всі канцелярські видатки, а не дурними обіцянками! — вже кричав адвокат.

— Але ж, пане меценасе, ви мене ображаєте, тяжко ображаєте!

— Що? — ще голосніше кричав адвокат. — Як можна так жити?! Як можна обіцяти заплатити довг — і не заплатити, не дотримати обіцянки?! Де почуття честі, відповідальності? І те так хляпає язиком і не дотримує слова не якийсь малий дівчак, а старий пан староста: Я щось зроблю на голову такого старости! А людей обдирати можеш? А хабарі від жидів брати можеш, а маєтки збирати можеш? А мені чесно зароблені гроші не хочеш заплатити? Іще мені тут смієш говорити про якийсь твій гонор? Як вхоплю тебе, то викину через вікно, як ту муху з маслом! — І це викрикуючи, він встав і підступив до старости. У старости затрусилися ноги під колінами і його обгорнув великий страх. Хотів улетіти, але адвокат стояв від сторони дверей. — Про свій гонор мені базикаєш?! Ніхто тебе не поважає, ані не шанує! Не сам ти старостою, не сам стоїш на своїх ногах, а це панівна нація поставила тебе нам на карк, бо ти безхребетний, гнешся, куди тебе погнуть. А сам ти дурень, блазень один мені проклятий! За обшивку вхоплю і викину, злодію один!

— Пане меценасе, вже мовчіть... — просьвися староста. — Я власне тільки тому й зайшов до вас, щоб вам віддати вже раз свій довг... Я тому тільки — і він виїняв з кишені великий гаманець і став рахувати гроші.

— Що? — здивувася адвокат. — То ви маєте гроші? Мені платите?

— Плачу! Я тільки тому й зайшов сюди...

— Пане старосто! Я завжди казав, що ви чесна, порядна й солідна людина! — змінив адвокат зміст і тон своєї бесіди. — А ви, пане старосто, на мене не гнівайтесь. Зрозумійте мене, сьогодні справ маю вже викінчених в суді, на які я видав свої гроші, а люди не платять. Це дуже виводить мене з рівноваги. Не гнівайтесь отже! — взяв пана старосту за руку і сердечно її стискав і просив пробачення.

Адвокат задзвонив. Небаром написав його писар посвідку, що пан староста вирівняв увесь свій довг і що адвокат не має до нього вже жадних грошових домагань. Одночасно наказав адвокат написати й другу посвідку, яку пан староста власноручно підтвердив, що

не має жадних домагань до пана меценаса з причини випадку з викиненим маслом. Принесено сурдут, вичищений, вигладжений — як новий. І капелюх — як новий. Пан староста кланявся низенько і широко стискав руку адвоката.

Вже з воріт дому побачив, що на дорозі стояв купець, що був недавно свідком. Пан староста підняв скоро парасолою вгору, як її мав, коли входив у дім адвоката і прибрав гострий вираз обличчя.

— Ви чули, як він кричав? То я так його припик! І дав я йому, дав, що до смерти мене пам'ятатиме! — побіг далі.

Але тепер вже лівим крайчком дороги.

СЕРГІЙ КУШНІРЕНКО.

НА Л Е Т

Смертельним відляском моргне з-за парку:
Тривога! До льохів! До брам! У норі!
І в далеч забудованих просторів,
На сотні голосів, немов скажені,
Пронизливо та шпарко
Верещать сирени...

Загримуються авто і трамваї,
Хропуть залишені в провулках кові,
А юрби мчать у сховища бетонні,
І, квочкою сполоханою, місто
Востаннє закладає
Вартових циклістів...

І раптом обірветься дивний клетіт,
Немов розбита, прибережна хвиля,
І скулиться життя — у тьмі могильній,
Бо над округами: подогна жаху,
І подих небезпеки
Динамітом пахне...

А за хвилину десь, аж над крайнебом,
Гуде, гуде і дриготить вантажно
І верви їжить повинню подразжень...
Ще мить і вже над фабрик дамарями
Зависли грубобребі
Літаки роями...

Сипуло у блакить вогнем зенітним,
Клочеч бій, та хижак не чуєть —
Вони кондорами з висот пікують
І обсівають бомбами споруди,
І вулицям гривітним
Роздирають груди...

І знов таємна мить: сигнал відбою,
І свіжі натовпи — осіннім листям.
Горить, кричить далеке передмістя,
На небі пелюстки шрапнелів передвіля
Розспані чергою —
Брунатво-білі...